ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΠΡΟΚΛΟΥ!

Τμήμα του κτιρίου όπου έζησε και δίδαξε Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ, ΘΕΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΣ διασώζεται απέναντι από την Ακρόπολη.

Το υπόλοιπο το έθαψαν οι μπουλντόζες του εκσυγχρονισμού!

του Λεωνίδα Χ. Αποσκίτη

«Η Ελλάδα που λες,
δεν είναι μόνο πληγή...»
[Μιχάλης Γκανάς, *Ακάθιστος Ύμνος*, 1978]

Όλοι όσοι ζούμε στην Αθήνα έχουμε σίγουρα βιώσει αυτήν την έχθρα προς την Ιστορία που αποπνέει αυτή η πόλη. Το ίδιο νιώθουν και οι ξένοι που την επισκέπτονται συχνά και γνωρίζουν την ελληνική ιστορία. «*Γιατί τόσο μίσος για τα αγάλματα και τα μνημεία σας;*», με ρωτούσε το καλοκαίρι ένας Αμερικανός, φίλος της Ελλάδας, που είχε σοκαρισθεί από την αντιμετώπιση που είδε, παρ' όλα τα φτιασιδώματα της Ολυμπιάδας.

Γιατί ένας πανάρχαιος τόπος γεμάτος μνήμες υφίσταται τόση κακοδιαχείριση από

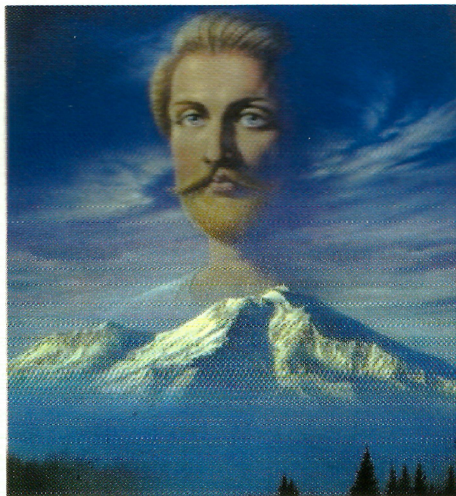
Το μοναδικό ακάλυπτο μέρος του σπιτιού του Πρόκλου, όπως φαίνεται κάτω ακριβώς από την Ακρόπολη, όπου βρισκόταν σύμφωνα με τις σωζόμενες μαρτυρίες. Πιθανότατα το σπίτι να είναι πλέον θαμμένο σε μεγάλο βαθμό κάτω από τον πεζόδρομο της Διον. Αρεοπαγίτου. Πάντως, ο μοναδικός αρχαιολογικός χώρος που υπάρχει σήμερα σε αυτή την περιοχή είναι η Σχολή/οικία του Πρόκλου, και είναι αυτό το κομμάτι γης το οποίο πρόσφατα καθαρίστηκε εν όψει της γενικότερης ανάπλασης της περιοχής για τους Ολυμπιακούς...

μικρόψυχους ανθρώπους που θέλουν να σβήσουν τα σημάδια της Ιστορίας; Είναι ένα ερώτημα που επιχείρησα επανειλημμένα να απαντήσω ιδεολογικά –και εγώ όπως και άλλοι– αλλά πάντα καταλήγω ότι δεν είναι τόσο απλό.

Φταίει η νεωτεριστική νομενκλατούρα που έχει ξεπατώσει αισθητικά την πόλη; Έφταιγε παλιότερα ο βυζαντινισμός των ιθυνόντων; Έπεσε η Αθήνα θύμα των αδηφάγων εκσυγχρονιστών που λυμαίνονται τα πάντα; Για κάθε απάντηση υπάρχει και το αντεπιχείρημά της. Το πιο σίγουρο, πάντως, είναι οτι ο ιδιότυπος εργολαβικός μικροαστισμός μας και η νεοπλουτική αντιμετώπιση της Παιδείας και του Πολιτισμού δεν μας αφήνουν να κατανοήσουμε το βάρος της τεράστιας πολιτιστικής κληρονομιάς που εκ των πραγμάτων είμαστε οι διαχειριστές της.

Γιατί πρόκειται για ένα σύστημα Παιδείας όπου η κλασική μόρφωση, όση διασώζεται ακόμα από τα νύχια των «πολιτικά ορθών» ινστρουχτόρων, δεν είναι παρά το τυχαίο επίχρισμα κουλτούρας για δημοσίους υπαλλήλους...

Το καλοκαίρι, με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες, δώσαμε δεκάδες εκατομμυρίων για πολιτιστικές εκδηλώσεις, όμως, κατά κοινή ομολογία, ελάχιστα αναδείξαμε την Ιστορία μας και την ελληνική Παιδεία. Πανηγυρίσαμε, λοιπόν, το «ανεπανάληπτο έργο» της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων, που ολοκληρώθηκε με χίλια βάσανα στο παρά πέντε των Αγώνων, αγνοούμε όμως ότι οι χιλιάδες περαστικοί, που έβλεπαν κάθε μέρα στον πεζόδρομο της Διονυσίου Αρεοπαγίτου τα πολλά μεταμοντέρνα θεάματα, βάδιζαν ανύποπτοι πάνω από το θαμμένο σπίτι του μεγάλου Πρόκλου, ενός από τους σημαντικότερους φιλοσόφους της Ύστερης Αρχαιότητας!

Ο Πρόκλος και η Θεοσοφία. Η επίδραση του Πρόκλου ήταν τεράστια όχι μόνο στη διαμόρφωση του Χριστιανισμού, της Αναγέννησης και του Ρομαντισμού, αλλά και του δυτικού Εσωτερισμού. Στην εικόνα βλέπουμε φανταστική προσωπογραφία του Πρόκλου που τον ταυτίζει με τον γνωστό Άγιο Γερμανό/Σαιν Ζερμαίν. Πολλές ροδοσταυρικές εσωτερικές κινήσεις πιστεύουν ότι ο Πρόκλος ήταν μια από τις μετενσαρκώσεις του «μεγάλου αυτού Δασκάλου», που τον θέλουν να παίζει μεγάλο ρόλο στην εποχή που έρχεται... Οι ίδιες παραδόσεις υποστηρίζουν ότι ήταν ο Ιωσήφ, ο πατέρας του Ιησού. Λέγεται ακόμη ότι ήταν ο μάγος Μέρλιν την εποχή του βασιλιά Αρθούρου. «Αυτή η οντότητα» έζησε ως Πρόκλος μεταξύ 411-485 μ.Χ. και ως φιλόσοφος Ρογήρος Βάκων (Roger Bacon) το 1214-1294. Βλέπετε, το ενδιαφέρον για τον Πρόκλο είναι έντονο σε πολλούς και αντίθετους μεταξύ τους πνευματικούς χώρους.

Η φυσιογνωμία του Πρόκλου αναδεικνύεται μέσα από τις όμορφες περιγραφές του Μαρίνου και μερικών άλλων. Η ωραιότητά του ήταν ισάξια με την πνευματική του αξία. Είχε μια αυστηρή και εμπνευσμένη ευφράδεια και έδειχνε μια μεγάλη δύναμη ψυχής στις δοκιμασίες. Είχε αυτοκυριαρχία και συνήθιζε να περνά πολλές ώρες προσευχόμενος και διαλογιζόμενος, κατά την ανατολή του ηλίου, το μεσημέρι και το απόγευμα. Ορισμένες ημέρες, επίσης, απείχε τελείως της τροφής. Τιμούσε με ευλάβεια τα γενέθλια του Σωκράτη και του Πλάτωνα. Συνήθιζε, επίσης, να εορτάζει στις τελετές της Μεγάλης Θεάς και να συμμετέχει σε διάφορες λατρείες ψέλνοντας ύμνους. Χρησιμοποιούσε επιφωνηματικές προσευχές και τον τρίποδα για τη μαντική. Έχοντας πλήρη συνείδηση του συγκρητισμού που τον χαρακτήριζε, διακήρυσσε «τον σεβασμό όλων των θρησκειών», ενώ αντιμετώπιζε τον Χριστιανισμό με φιλοσοφική μέθοδο και χωρίς μίσος και οξεία πολεμική, αν και πολλοί Χριστιανοί του επιτίθεντο εξαιρετικά βίαια. Υπήρχε μια έντονη ερμητική τάση στον χαρακτήρα του και πίστευε, όπως μας λέει ο βιογράφος του, Μαρίνος, ότι ήταν μετενσάρκωση του πυθαγόρειου φιλοσόφου Νικόμαχου. Πέθανε το 485, σε ηλικία 73 ετών. Τάφηκε δίπλα στον δάσκαλό του Συριανό, κοντά στον Λυκαβηττό. Πάνω στον τάφο του μπορούσε κανείς να διαβάσει την κάτωθι λιτή επιγραφή:

«Εμένα τον Πρόκλο από τη Λυκία,/εδώ με ανέθρεψε ο Συριανός με τη διδασκαλία του για να τον διαδεχτώ./Όπως ο τύμβος αυτός δέχτηκε τα σώματα μας/ είθε και οι ψυχές μας να τύχουν ενός κοινού τόπου!» Όλη η νεοπλατωνική διδασκαλία περί ψυχής που πέρασε στον Χριστιανισμό βρίσκεται μέσα σε αυτό το επίγραμμα...

Το σπίτι του μεγάλου Πρόκλου θαμμένο κάτω από μπάζα!

Την πληροφορία ότι απέναντι από τον Παρθενώνα, μπροστά από την είσοδο του Ηρωδείου, υπάρχουν τα ερείπια ενός σπιτιού που μάλλον ανήκει στον... Πρόκλο, την πήρα από τον φίλο ερευνητή, Δημήτρη Κοργιανίτη.

Γνωρίζω τον Δημήτρη χρόνια τώρα, από τότε που νεαρός σκηνοθέτης έκανε τα πρώτα βήματά του στον χώρο με μια πολύ επιτυχημένη ταινία μικρού μήκους που βραβεύθηκε στο φεστιβάλ Δράμας, και ξέρω με πόσο πάθος και αφοσίωση μελετά τα τελευταία χρόνια την ιστορία και τη φιλοσοφία αυτής της περιόδου της ελληνικής Ιστορίας. Τα συμπεράσματα της δουλειάς του έχουν ήδη καταγραφεί στο πρώτο βιβλίο του, *Το Λυκόφως των Θεών*, που έχει αφήσει πολύ καλές εντυπώσεις.

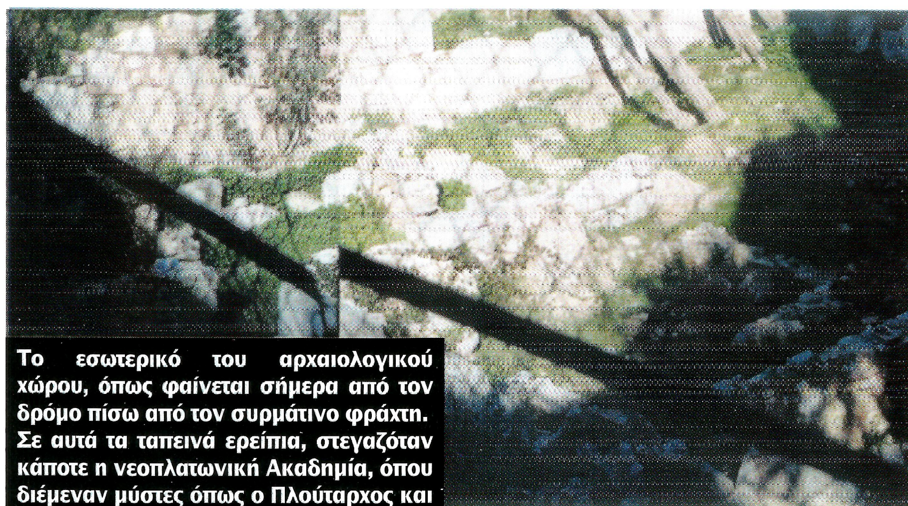
Ο Δημήτρης Κοργιανίτης ήταν κι αυτός -όπως και εγώ- για χρόνια μέλος της γνωστής «ανοικτής Βουλής» της Φωκίωνος Νέγρη στην Κυψέλη (έχουμε αναφερθεί και παλιότερα σ' αυτήν την παρέα – βλ. ΤΜ, τεύχος ΙΑΝ. 2003, *συνέντευξη Γ. Τσαγκρινού*) που, από τη δεκαετία του '80, μετά την περίοδο της έντονης πολιτικοποίησης, αναζητούσε απαντήσεις στο αίτημα της ελληνικής αφύπνισης και της διάσωσης και διάδοσης του ελληνικού τρόπου και πολιτισμού. Πολλά μέλη αυτής της παρέας πρωτοστατούν σήμερα από διάφορους χώρους στην προσπάθεια που γίνεται να αντισταθούμε στην αλλοτρίωση της ταυτότητάς μας και την ισοπέδωση της Νέας Τάξης, ως εκδότες, διευθυντές περιοδικών, συγγραφείς, ερευνητές, δημοσιογράφοι, καθηγητές, μέσα από τον αγροτουρισμό, οικολογικές οργανώσεις και επιχειρήσεις, εσωτερικά κινήματα κλπ. Κλείνω την παρένθεση, την οποία έκανα για να τονίσω την **ανάγκη ύπαρξης σήμερα «παρεών αντίστασης»**, γιατί έτσι μόνο μπορεί κάπως να προχωρήσει η ιστορία, για να επανέλθουμε στο θέμα του Πρόκλου.

Θεώρησα από την πρώτη στιγμή **συγκλονιστικό το γεγονός να βρεθεί, έστω και ένα κομμάτι, από το σπίτι όπου κατοικούσε και δίδασκε ένας από τους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους**! Πόσο μάλλον όταν αυτός ήταν ο Πρόκλος. Πέραν της ιστορικής σημασίας, φαντασθείτε μόνο τι αντίκτυπο θα είχε η αξιοποίηση της οικίας του, στην προσέλκυση πνευματικών ανθρώπων και πολιτιστικού τουρισμού που τόσο χρειάζεται η πόλη. **Με δεδομένο μάλιστα ότι το διεθνές ενδιαφέρον για τον Πρόκλο και το έργο του είναι τεράστιο, εν αντιθέσει με ό,τι συμβαίνει στη χώρα μας.**

Πρόκλος και Νεοπλατωνισμός

Ο Πρόκλος (410-485 μ.Χ) θεωρείται ένας από τους τρεις μεγαλύτερους Νεοπλατωνικούς μαζί με τον Πλωτίνο και τον Πορφύριο. Ο Dodds τον κατατάσσει στη δεύτερη θέση μετά τον Πλωτίνο. Ήταν μια μεγάλη προσωπικότητα του 5ου μ.Χ. αιώνα και υπήρξε πολυγραφότατος φιλόσοφος και δραστήριος θεουργός της εποχής του *Νεοπλατωνισμού*.

Ο όρος «Νεοπλατωνισμός» είναι σχετικά πρόσφατος και ανάγεται στα μέσα του 19ου αιώνα όταν τον χρησιμοποίησαν πρώτοι οι Γερμανοί λόγιοι για να διαχωρίζουν τις απόψεις των ύστερων Ελλήνων και Ρωμαίων

Το εσωτερικό του αρχαιολογικού χώρου, όπως φαίνεται σήμερα από τον δρόμο πίσω από τον συρμάτινο φράχτη. Σε αυτά τα ταπεινά ερείπια, στεγαζόταν κάποτε η νεοπλατωνική Ακαδημία, όπου διέμεναν μύστες όπως ο Πλούταρχος και ο Πρόκλος! Δεν θα ήταν υπερβολή να πει κανείς ότι από εδώ επηρεάστηκαν όλα τα εσωτερικά και φιλοσοφικά ρεύματα της Δύσης, από τον Χριστιανισμό μέχρι την Καμπάλα και τη Θεοσοφία...

Βωμός στο «Σπίτι του Πρόκλου» (από τις ανασκαφές του 1955). Κοντά βρέθηκαν το 1955 τα αγάλματα της Ίσιδας και της Κυβέλης. Εδώ ακριβώς διαλογιζόταν ο μεγάλος Πρόκλος...

«Οικία του Πρόκλου» (Έργον 1955, σελ. 7, σχήμα 3). Γενική όψη από τη νοτιοανατολική πλευρά του ανασκαφέντος αρχαιολογικού χώρου το 1955, από φωτογραφία των ανασκαφών. Έτσι όπως φαίνεται εδώ, η μία πλευρά του οικοπέδου πρέπει να έχει μπαζωθεί και πάνω της να έχει χτισθεί το οίκημα που στεγάζει τα γραφεία της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας

Πλατωνικών από τον Πλάτωνα και τους μαθητές του.

Ο ιδρυτής του κινήματος θεωρείται ο Πλωτίνος (204-270 μ.Χ.), εξελληνισμένος εξ Αιγύπτου, που σπούδασε φιλοσοφία στην Αλεξάνδρεια με τον Αμμώνιο Σακκά (185-250 μ.Χ.) και πήγε αργότερα στη Ρώμη, όπου ίδρυσε τη φιλοσοφική του Ακαδημία διδάσκοντας εκεί για 25 χρόνια.

Αν και στις *Εννεάδες* του αναφέρεται πάντα στον Πλάτωνα, ο Πλωτίνος έδειξε μεγάλο ενδιαφέρον για τις διδασκαλίες του Αριστοτέλη και ανατρέχει σ' αυτόν περισσότερες φορές απ' ό,τι στον Πλάτωνα.

Αυτός που συνεισέφερε περισσότερο στη διάσωση του Νεοπλατωνισμού είναι ο Πορφύριος, διάδοχος του Πλωτίνου στην Ακαδημία του. Τους επόμενους αιώνες, εμφανίσθηκαν και άλλες ερμηνείες του πρώϊμου Νεοπλατωνισμού.

Ένας από τους μαθητές του Πορφύριου, ο Ιάμβλιχος (250-326 μ.Χ.), επέστρεψε στην πατρίδα του τη Συρία και ίδρυσε τη *Συριακή Σχολή* γύρω στο 300 μ.Χ. Η Σχολή της Περγάμου ιδρύθηκε γύρω στο 330 μ.Χ. από τον Αιδέσιο, παλαιότερο μαθητή του Ιάμβλιχου. Ένας από τους μαθητές του Πρόκλου, ο *Αμμώνιος*, διηύθυνε την Αλεξανδρινή Σχολή τον πέμπτο αιώνα, μια σχολή που λειτουργούσε μέχρι το τέλος του 6ου αιώνα.

Οι Νεοπλατωνικοί απέρριπταν τη χριστιανική φιλοσοφία, κυρίως λόγω της διδασκαλίας περί *«της κατά χάριν σωτηρίας μέσω της πίστεως»*. **Αυτό, όμως, δεν εμπόδισε τους χριστιανούς Πατέρες να εισαγάγουν ένα μεγάλο κομμάτι της νεοπλατωνικής σκέψης στον Χριστιανισμό.** Αυτοί ήταν ο Βασίλειος και οι δύο Γρηγόριοι της Ανατολικής Εκκλησίας και οι Άγιοι Αυγουστίνος και Θωμάς Ακινάτης στη Δυτική.

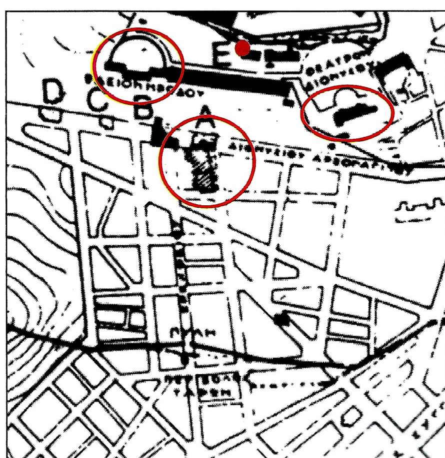
Τέλος, η μετάφραση των *Εννεάδων* στα λατινικά από τον Μαρτσίλιο Φιτσίνο, το 1492, **έφερε με τον Νεοπλατωνισμό την ουμανιστική Αναγέννηση** στην Ιταλία και την Ευρώπη!

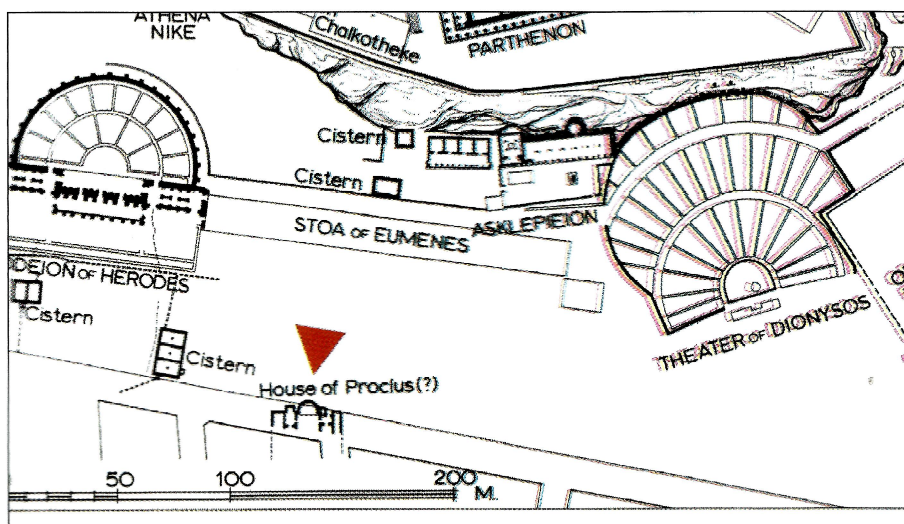
Η *Σχολή των Αθηνών* ιδρύθηκε από τον Πλούταρχο των Αθηναίο στα τέλη του τέταρτου μ.Χ. αιώνα. Ο πιο διάσημος μαθητής και οπαδός του ήταν ο Πρόκλος. Η σχολή συνέχισε να λειτουργεί στην Αθήνα μέχρι το 529 μ.Χ. οπότε έκλεισε με διάταγμα του βυζαντινού αυτοκράτορα Ιουστινιανού.

Τελευταίος διευθυντής της Πλατωνικής Ακαδημίας υπήρξε ο φιλόσοφος Δαμάσκιος, **τα ερείπια της κατοικίας του οποίου παραμένουν, επίσης, εξίσου παραμελημένα (εντός της Ρωμαϊκής Αγοράς)** από τους «αρμόδιους» καρεκλοκένταυρους του νεοελληνικού κράτους.

Το αρχαίο σπίτι του Πρόκλου, για το οποίο μιλάμε, υπήρξε και φιλοσοφική σχολή κατά τον 5ο αιώνα μ.Χ. **Πρόκειται δηλαδή, πιθανότατα, για την έδρα της Πλατωνικής Ακαδημίας, άρα για έναν κυριολεκτικά ιερό χώρο!** Ήταν μια εποχή που υπήρχε μεγάλη δυσμένεια εις βάρος των Ελλήνων Εθνικών από τους εκχριστιανισμένους ζηλωτές της νέας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Συχνές ήταν οι βιαιοπραγίες από τους νεοφώτιστους Χριστιανούς. Στα 415 μ.Χ. δημοσιεύθηκε ο πρώτος νόμος της αυτοκρατορίας **που απέκλειε τους παγανιστές από τις κρατικές θέσεις και τον στρατό.** Είναι η χρονιά που η φιλόσοφος Υπατία δολοφονείται στην Αλεξάνδρεια από έναν έξαλλο ιουδαιοχριστιανικό όχλο.

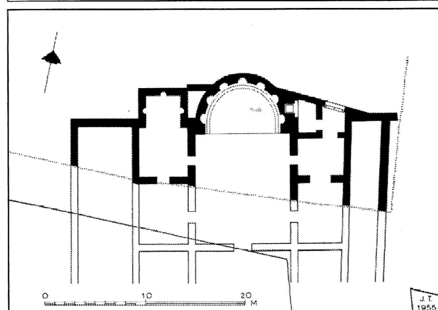
Ο Πρόκλος κατάφερνε με την έξυπνη και δίκαιη διαχείριση των οικονομικών της Πλα-

Επάνω: Χάρτης του αρχαιολόγου Δοντά από την περίοδο της διαπλάτυνσης της Διον. Αρεοπαγίτου, το 1955, όταν έγιναν για πρώτη φορά ανασκαφές στην περιοχή. Διακρίνονται καθαρά δεξιά του Σπιτιού Α το «Θέατρον Διονύσου» και αριστερά το «Ωδείον Ηρώδου» (όλα με κόκκινους κύκλους). Στη θέση Ε θα πρέπει να είναι το Ασκληπιείον. (βλ. Oikonomides Al., Marinos of Neapolis, The Extant Works or The Life of Proclus and The Commentary on the Dedomena of Euclid, ed. Ares Publishers, 1977, pg. 26 -27).

Δεξιά επάνω: Σχεδιάγραμμα που δείχνει την πιθανολογούμενη «Οικία του Πρόκλου» (House of Proclus?) -εκεί που είναι το βέλος- από το έργο του Franz A., The Athenian Agora. Late Antiquity, 267 - 700 A.D., ed. American School of Classical Studies, 1988, p. 42 - 44. Από αυτό το έργο προέρχονται και οι υπόλοιπες φωτογραφίες από τις ανασκαφές του 1955. Είναι φανερό ότι η τοποθεσία ταυτίζεται με τα συρματοπλεγμένα ερείπια που βλέπουμε σήμερα.

Κάτω: Κάτοψη του «Σπιτιού του Πρόκλου». Από το έργο του Franz A., The Athenian Agora. Late Antiquity, 267 - 700 A.D., ed. American School of Classical Studies, 1988.

τωνικής Ακαδημίας και τον ανώτερο χαρακτήρα του να τη διατηρεί ανθηρή και παραγωγική, παρ' όλο το αρνητικό αυτό κλίμα. Το ετήσιο εισόδημα της σχολής έφθανε τους 1.000 χρυσούς σόλιδους τον χρόνο – περίπου 500.000 ευρώ, σύμφωνα με τους υπολογισμούς.

Ο χώρος αυτός, τον οποίο επισκεφθήκαμε πρόσφατα μαζί με τον Δημήτρη, βρίσκεται σήμερα σε πλήρη εγκατάλειψη. Όπως φαίνεται στη σχετική φωτογραφία, είναι ακριβώς κάτω από τη νοτιοδυτική πλευρά του Παρθενώνα και έχει μπαζωθεί με τα μπάζα και τα υποστηλώματα των έργων της πρόσφατης πεζοδρόμησης της Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Ανάγεται στον 5ο μ.Χ. αιώνα και όλα δείχνουν ότι πρόκειται για το σπίτι του Πρόκλου.

Είναι περιφραγμένος από ένα άθλιο συρματόπλεγμα, το οποίο διασχίζουν εύκολα οι γάτες και τα σκυλιά της γειτονιάς, αλλά όχι και οι επισκέπτες, για τους οποίους αδιαφορεί παντελώς η αρμόδια Υπηρεσία. Ο χώρος, άλλωστε, δεν έχει καμία σήμανση, καμιά αναφορά ότι είναι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Ακριβώς δίπλα στο ελεύθερο αυτό κομμάτι βρίσκεται το κτίριο της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

Η θέση του σπιτιού –βλ. γράμμα Α στην Εικόνα 1– εναρμονίζεται με τα όσα αναφέρει ένας μαθητής του Πρόκλου, ο Μαρίνος, στη βιογραφία του δασκάλου του, τον οποίο και διαδέχθηκε στη σχολή. Ο Μαρίνος [1] προσδιορίζει σαφώς ότι **το σπίτι όπου έζησαν οι προκάτοχοι του Πρόκλου και αρχηγοί της Ακαδημίας** –«ο πατέρας του Συριανός και ο προπάτοράς του Πλούταρχος, όπως τους αποκαλούσε»– ήταν πολύ κοντά τόσο στην Ακρόπολη όσο και στο θέατρο Διονύσου και το Ασκληπιείο: *«Ήταν πολύ κοντά στο Ασκληπιείο, που χρονολογείτο από την εποχή του Σοφοκλή, στο θέατρο του Διονύσου, και μπορούσες να το δεις ή να το αισθανθείς από την Ακρόπολη».*

Όπως φαίνεται από τις φωτογραφίες και τους χάρτες που παραθέτουμε, ίσως μάλιστα ένα τμήμα της κατοικίας του Πρόκλου να σκεπάζεται από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων...

Σύμφωνα με τις έρευνες του Δημήτρη Κοργιανίτη, οι ανασκαφές στην περιοχή έγιναν για πρώτη φορά στα 1955, όταν ο Δήμαρχος των Αθηνών ξεκίνησε τις εργασίες διαπλάτυνσης της παλιάς οδού Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Τότε, ο αρχαιολόγος κ. Δοντάς ανέσκαψε μια μεγάλη κατοικία της Ύστερης Αρχαιότητας. Γύρω-γύρω υπήρχαν ήδη σύγχρονες κατοικίες, οι οποίες την είχαν σκεπάσει κατά το μεγαλύτερο μέρος.

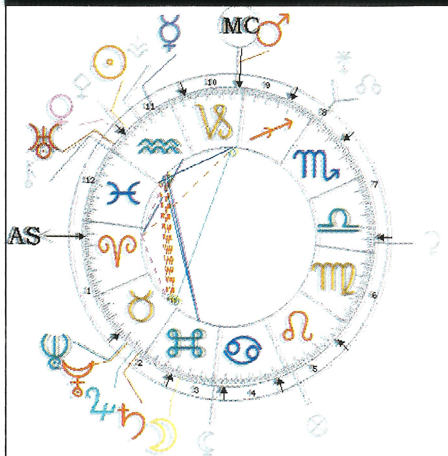
Ήταν η εποχή της μεταπολεμικής νεοελληνικής ανοικοδόμησης, της αντιπαροχής και της αρχής της τσιμεντοποίησης, και οι μπουλντόζες, με αναμμένες τις μηχανές, δεν μπορούσαν να... περιμένουν. Κάτω από τη μεγάλη πίεση, ο αρχαιολόγος έκλεισε την ανασκαφή, **πρόλαβε όμως να καταγράψει στη σύντομη αναφορά του πως το κτίριο αυτό λειτουργούσε ως «φιλοσοφική σχολή»...**

Το *σπίτι Α* ταιριάζει τοπογραφικά με τις παρατηρήσεις του Μαρίνου, καθώς βρίσκεται πολύ κοντά στο Ασκληπιείο και στο θέατρο του Διονύσου, ενώ στα πέριξ δεν έχει βρεθεί ανάλογο κτίσμα.

Στον εξωτερικό του ανατολικό τοίχο **περιλαμβάνει ένα βωμό της Κυβέλης,** που αναγνωρίστηκε από το άγαλμα της θεάς, τοποθετημένο σε κοίλωμα του τοίχου. **Εκεί είναι πιθανό να τραγουδούσε ο Πρόκλος τις προσευχές του.** Η βάση ενός αγάλματος με μια νεκρική αναπαράσταση χρησιμοποιήθηκε ως τραπέζι προσφορών. Εκεί κοντά, βρέθηκε τμήμα αγάλματος της Ίσιδας, που μάλλον προέρχεται από την οροφή του κοντινού Ασκληπιείου, ή από το ιερό της θεάς, που ανήκει στην εποχή του Αδριανού. Το άγαλμα καταστράφηκε το 267 και μετά κόπηκε στο μέγεθος του μπούστου, και είναι πιθανό να κοσμούσε το σπίτι του Πρόκλου. Σε ένα λάκκο μέσα στο δυτικό δωμάτιο, βρέθηκε ένας θυσιασμένος χοίρος, με το σιδερένιο μαχαίρι της θυσίας μπηγμένο στο λαιμό του. Το όλο θέμα ίσως παραπέμπει σε κάποιο εσωτερικό τελετουργικό, καθώς δεν έχει διαπιστωθεί σχέση ανάμεσα σε θυσίες χοίρων και στα νεοπλατωνικά τελετουργικά. Στα τέλη

Μωσαϊκό από το «Σπίτι του Πρόκλου» (από τις ανασκαφές του 1955).

Ο αστρολογικός γενέθλιος χάρτης του Πρόκλου, όπως δημοσιεύεται στη γαλλική αστρολογική ιστοσελίδα *Astrotheme*. Γεννήθηκε στις 8 Φεβρουαρίου του 412 στην Κωνσταντινούπολη, δηλαδή ήταν Υδροχόος με ωροσκόπο Κριό και Σελήνη στους Διδύμους. Θεωρείται, άλλωστε, ως «αβατάρ» -δάσκαλος- της «εποχής του Υδροχόου» από πολλούς οπαδούς του κινήματος του New Age.

Παραβάλλοντας τον σημερινό οδικό χάρτη, βλέπουμε ότι το σπίτι Α πρέπει να βρέθηκε στο τετράγωνο που δείχνει το βέλος, δηλαδή, μεταξύ των οδών Παρθενώνος-Καλησπέρη-Ερεχθείου.
Γωνία Ερεχθείου και Διον. Αρεοπαγίτου είναι σήμερα ο μόνος σωζόμενος αρχαιολογικός χώρος. Στην οδό Καλησπέρη είναι η είσοδος της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων.

Αναπαράσταση του Ιερού του Ασκληπιού στην Ακρόπολη. Ο Πρόκλος, ως λάτρης της θεάς Αθηνάς, επιδίωκε τη γειτνίαση μαζί της. Γι' αυτό επέλεξε να εγκατασταθεί στο νότιο τμήμα της Ακρόπολης.
Ο Παρθενών (πάνω αριστερά) είναι ακριβώς πάνω από το Ασκληπιείο, το οποίο βρισκόταν εγγύτατα της Σχολής όπου κατοικούσε και δίδασκε ο Πρόκλος, όπως είναι γνωστό.
Παρατηρήστε ότι η γωνία από την οποία φαίνεται ο Παρθενώνας στο σχήμα είναι η ίδια της φωτογραφίας στην αρχή του άρθρου. Άρα, βρισκόμαστε ακριβώς στον ίδιο χώρο.

του 5ου αι., η κύρια είσοδος του σπιτιού φράχθηκε από ένα κτίσμα, πράγμα που υποδεικνύει ότι είχε πλέον εγκαταλειφθεί, όπως ακριβώς υποδεικνύει το κλείσιμο της Σχολής.

Για να επαληθεύσουμε τα παραπάνω, απευθυνθήκαμε στην Εφορία Εναλίων Αρχαιοτήτων (αλήθεια, τι κάνει αυτή η Υπηρεσία δίπλα στην Ακρόπολη;). Ουδείς βρέθηκε να σηκώσει το τηλέφωνο ή να μας ανοίξει την πόρτα... Ρωτήσαμε και σε άλλες αρχαιολογικές Υπηρεσίες για το τι γνωρίζουν σχετικά με τα ερείπια της οικίας του Πρόκλου. Μέχρι αυτήν τη στιγμή δεν βρήκαμε καμία άκρη. (Δεν θεωρούμε ότι έχουμε ολοκληρώσει την έρευνά μας, αλλά προτιμήσαμε να κάνουμε αυτήν τη δημοσίευση, αφήνοντας κάθε ενδεχόμενο ανοικτό και ευχόμενοι να υπάρξει ουσιαστική συμβολή και από άλλες πηγές για να ξεκαθαρίσει αυτό το θέμα.)

Πάντως, ήδη έχει ξεκινήσει πρωτοβουλία πολιτών για να διασωθούν τα ευρήματα που σχετίζονται με τον Πρόκλο, αλλά και τον Δαμάσκιο και να αναδειχθεί η φιλοσοφική κληρονομιά της Ύστερης Αρχαιότητας.

Θεωρούμε απαράδεκτο να μην υπάρχει το όνομα του Πρόκλου σε ένα τμήμα έστω της Διονυσίου Αρεοπαγίτου. Είναι εξίσου αδιανόητο **να μην υπάρχει ένα Κέντρο Νεοπλατωνικών Σπουδών στην περιοχή της Ακρόπολης, ούτε έδρες Νεοπλατωνικής Φιλοσοφίας στα ελληνικά πανεπιστήμια και να μην διοργανώνεται ένα σημαντικό συνέδριο για τον Πρόκλο,** όταν υπάρχει έντονο διεθνές ενδιαφέρον για το άτομό του και το έργο του.

Θα επιδιώξουμε να αλλάξει η απίθανη αυτή αδιαφορία για έναν πνευματικό γίγαντα, η επίδραση του οποίου στον σημερινό κόσμο απλώνεται από τον Χριστιανισμό έως τους Άραβες και την Αναγέννηση, τον Σπινόζα και τον Χέγκελ μέχρι τη θεοσοφία και τις μασονικές στοές...

Η ζωή και το έργο του Πρόκλου

Το παρακάτω κείμενο είναι προδημοσίευση από το υπό έκδοση βιβλίο του Δημήτρη Κοργιανίτη για τον Πρόκλο.

Γεννημένος στην Κωνσταντινούπολη στα 410 μ.Χ. από αριστοκρατική οικογένεια που καταγόταν από τη μικρασιατική Ξάνθο της Λυκίας, ο Πρόκλος έλαβε εξαιρετική μόρφωση, αφού ο πατέρας του Πατρίκιος ήταν πετυχημένος δικηγόρος και τον προόριζε ν' ακολουθήσει το επάγγελμά του. Οι γονείς του -πιθανότατα εξαιτίας της ανάληψης της εξουσίας από την Πουλχερία, η οποία υπήρξε η μεγαλύτερη αδερφή τού, ακόμα ανήλικου, Θεοδόσιου Β' και φανατική χριστιανή- αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη βασιλεύουσα και να επιστρέψουν στην Ξάνθο της Λυκίας. Αφού έλαβε εκεί τα πρώτα του μαθήματα, μετέβη στην Αλεξάνδρεια, όπου σπούδασε ρητορική και νομικά, εντρυφώντας στη λατινική γλώσσα. Στη συνέχεια σπούδασε στην Κωνσταντινούπολη, όπου οι σχολές είχαν αναδιοργανωθεί από τον Θεοδόσιο Β' και επιπλέον είχαν αναβαθμιστεί οι φιλοσοφικές σπουδές από τη σύζυγό του Ευδοκία, η οποία ήταν η κόρη του Αθηναίου σοφιστή Λεόντιου, και είχε ελληνική παιδεία.

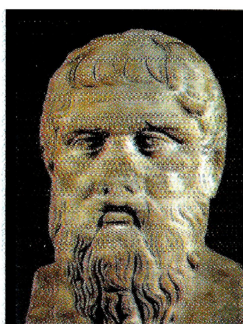
Η προσωπικότητα του Πρόκλου καθώς και η ζωή του, μάς παραδόθηκαν από τη βιογραφία που συνέγραψε ο μαθητής και διάδοχός του Μαρίνος. Η βιογραφία αυτή, ανήκει στο είδος που οι μελετητές αποκάλεσαν *παγανιστική αγιογραφία,* και στο οποίο εντάσσονται οι *Βίοι Σοφιστών* του Ευνάπιου, ο *Βίος του Πυθαγόρα* που γράφτηκε σε δύο εκδοχές από τον Πορφύριο και τον Ιάμβλιχο, ο *Βίος Πλω-*

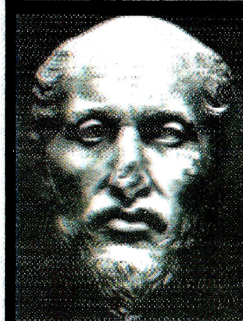
τίνου που έγραψε ο Πορφύριος και ο *Βίος Ισιδώρου* που έγραψε ο Δαμάσκιος.

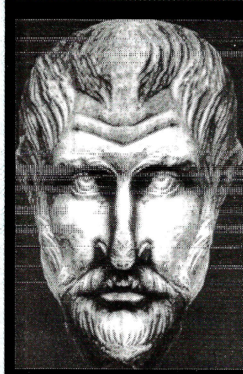
Η άφιξη του νεαρού Πρόκλου στην Πόλη υπήρξε σημείο καμπής για τη σταδιοδρομία του, αφού όπως αναφέρει ο Μαρίνος: ...«*Αλλά για να πούμε την αλήθεια, ήταν η θεία πρόνοια που τον έφερε πίσω στη θεά (Αθηνά) που ήταν η αιτία της γέννησής του. Διότι κατά την άφιξή του (στην Πόλη), η θεά τον προέτρεψε να παρακολουθήσει τα φιλοσοφικά μαθήματα των Αθηναϊκών σχολών*». Εγκαταλείποντας λοιπόν τις νομικές σπουδές, γύρισε στην Αλεξάνδρεια, όπου σπούδασε φιλοσοφία και μαθηματικά. Αργότερα, δυσαρεστημένος από τις ερμηνείες του δασκάλου του Ολυμπιόδωρου πάνω στον Αριστοτέλη, εγκατέλειψε την πόλη και έπλευσε στην Αθήνα, σε ηλικία δεκαεννιά χρονών: «*Και επειδή κάποια μέρα διαβάζοντας μαζί με τον δάσκαλό του ένα σύγγραμμα, τού φάνηκε πως η ερμηνεία που έκανε ο δάσκαλος δεν ήταν αντάξια του συγγραφέα, έχασε την εκτίμησή του στις εκεί σχολές και ενθυμούμενος το θείο όνειρο που είχε στο Βυζάντιο* ***και την εντολή που τού είχε δοθεί,*** *έφυγε για την Αθήνα με τη συνοδεία όλων των θεών και των αγαθών δαιμόνων που επιτηρούν τη διατήρηση της φιλοσοφίας και των χρησμών. Γιατί τον έστειλαν εκεί οι θεοί, ώστε να διατηρηθεί ανόθευτη και ειλικρινής η διαδοχή της Πλατωνικής Ακαδημίας*». Εκεί, εντυπωσιάζοντας με τις ικανότητές του τους επικεφαλής της Ακαδημίας, τον Πλούταρχο και τον Συριανό, οι οποίοι τον δέχτηκαν σαν παιδί τους, ολοκλήρωσε τις σπουδές του στον Αριστοτέλη και στον Πλάτωνα, σε ένα διάστημα έξι ετών. Στη συνέχεια έγινε πρύτανης (διάδοχος) της Σχολής, υπηρετώντας τη φιλοσοφία επί πενήντα χρόνια.

Ο Μαρίνος περιγράφει τον Πρόκλο πάνω απ' όλα ως *Σωτήρα*, αφού διέσωσε επάξια τη φιλοσοφική παράδοση της Σχολής, γιάτρευε αρρώστους, αλλά όπως αναφέρει, αυτός ήταν και ο τρόπος με τον οποίο όριζε την έννοια του φιλόσοφου ο ίδιος ο Πρόκλος: «*Υπάρχει μια φράση που συνήθιζε να λεει συχνά, ότι στον φιλόσοφο δεν ταιριάζει να είναι σωτήρας μιας πόλης ή ενός κράτους,* ***αλλά ιεροφάντης [2] ολόκληρου του κόσμου***»!

Ο Πρόκλος, αν και ζούσε ως ασκητής, έχοντας στην πλάτη του τη διεύθυνση της σχολής, δίνοντας καθημερινά διαλέξεις και γράφοντας επτακόσιους στίχους(!) την ημέρα, δεν παρέλειπε να τελεί τις ιεροπραξίες των καθιερωμένων τελετών και συμμετείχε στα πολιτικά δρώμενα της Αθήνας: «*Μερικές φορές, ο ίδιος ο Πρόκλος αναλάμβανε να δώσει συμβουλές σε πολιτικά ζητήματα, συναθροιζόμενος στις δημόσιες συγκεντρώσεις, εκθέτοντας σοφές απόψεις και μιλώντας με τους άρχοντες για θέματα που άπτονται της δικαιοσύνης και όχι μόνο, τους συμβούλευε, αλλά κατά κάποιο τρόπο τους πίεζε με τον φιλοσοφικό του λόγο να απονέμουν στον καθένα αυτό που τού αρμόζει. Επέβλεπε τους εκπαιδευτικούς ώστε να φέρονται με ευπρέπεια και με σωφροσύνη στο λειτούργημά τους, νουθετώντας τους όχι μόνον με λόγους, αλλά και με τον τρόπο της ζωής του, όντας ο ίδιος κατά κάποιον τρόπο πρότυπο σωφροσύνης*».

Τρεις γίγαντες του πνεύματος, με τη σειρά δάσκαλου προς μαθητή: Ο μεγάλος Πλάτων (428 - 348 π.Χ.), ιδρυτής της Ακαδημίας και θεμελιωτής μιας από τις σημαντικότερες φιλοσοφικές σχολές σκέψης. Η διδασκαλία του μεταστοιχειώθηκε σε θεουργία από τον ιδρυτή του Νεοπλατωνισμού, Πλωτίνο (205 - 270 μ.Χ.) και τελειοποιήθηκε από τον μύστη Πρόκλο (410 ή 411 - 485 μ.Χ). Είναι αξιοσημείωτο ότι η σημερινή έρευνα -προφανώς επηρεασμένη και από την χριστιανική επικράτηση- τείνει να αποσιωπά τις «μεταφυσικές επιδόσεις» των νεοπλατωνικών, τονίζοντας τη φιλοσοφική τους πλευρά. Αλλά κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει τις πολλές έγγραφες μαρτυρίες που περιγράφουν τις θεραπείες που πραγματοποίησε ο Πρόκλος, ή το ότι κατά τη διάρκεια του διαλογισμού του ενίοτε μετεωριζόταν!
Όλη αυτή η εσωτερική παράδοση πέρασε στον άλλο μεγάλο του ελληνικού πνεύματος, Πλήθωνα Γεμιστό (1360 1452) και από εκεί επέδρασε σε όλη τη φιλοσοφία και τον εσωτερισμό της Δύσης

Ο Πρόκλος, καθώς και η μεγαλύτερη μερίδα των Νεοπλατωνικών –με φωτεινή εξαίρεση τον Πλωτίνο– κατηγορήθηκαν από τους παλαιότερους μελετητές ότι διαστρέφοντας την ελληνική φιλοσοφία, την οδήγησαν στα ολισθηρά μονοπάτια της ανατολικής δεισιδαιμονίας. Τεκμήριο αυτής της ζοφερής εξέλιξης αποτέλεσε η ενασχόλησή τους με τη θεουργία, πρακτική που συνδύαζε τις επικλήσεις πνευμάτων και την εμψύχωση αγαλμάτων. Επιπλέον, τούς αποδόθηκε ένας στείρος δογματισμός, ο οποίος εκφράζεται κυρίως μέσα από την ένταξη στο Πλατωνικό corpus των *Χαλδαϊκών Χρησμών* (Χαλδαϊκά Λόγια), στους οποίους προσέδωσαν βιβλική αυθεντία.

Αυτή η οπτική φαίνεται πως αλλάζει τα τελευταία χρόνια, καθώς ολοένα και περισσότεροι μελετητές αποφάσισαν ν' ασχοληθούν σοβαρά με τα συγγράμματά τους. Καθώς η θεουργία αποτελούσε ένα σώμα από θρησκευτικά τελετουργικά, που είχαν σκοπό τους την κάθαρση της ψυχής, την επικοινωνία με το θείον και την ένωση με το *Εν* (τον θεό), δεν μπορούν να θεωρηθούν ως μαγικές πρακτικές, **αλλά παραμένουν μέσα στους στόχους της φιλοσοφίας,** την Πλατωνική κατά το δυνατόν «ομοίωση θεώ» και την Αριστοτελική ευδαιμονία. Επιπλέον, στα ανώτερα πνευματικά στάδια, η θεουργία θεωρείτο παντελώς άχρηστη και η ανάταση αφορούσε μόνον σε μια καθαρά πνευματική εξέλιξη.

Ο Πρόκλος θεωρείται πως συστηματοποίησε τη νεοπλατωνική Σκέψη, παρά ότι καινοτόμησε. Υπήρξε πολυγραφότατος και τα έργα του πέρα από τα σχόλιά του σε Πλατωνικά κείμενα, αφορούν στα μαθηματικά, στην αστρονομία και περιλαμβάνουν ύμνους στους θεούς, αλλά δυστυχώς, εξ όσων γνωρίζω, στα Ελληνικά υπάρχει μεταφρασμένη μόνον η Πλατωνική Θεολογία [3]. Η επίδρασή του απλώνεται σε μια τεράστια έκταση που περιλαμβάνει ένα πολυποίκιλο μωσαϊκό: τους Άραβες, την εβραϊκή Καμπάλα, τον αγγλοσαξονικό Ρομαντισμό, τον Χέγκελ - ο οποίος τον εκτιμούσε ως ανώτερο του Πλωτίνου - τον Σπινόζα, τη Θεοσοφία καθώς και διάφορες μυστικές οργανώσεις, ως και μασονικές στοές, ενώ στο πεδίο της επιστήμης, **ο Πρόκλος φαίνεται πως πρόλαβε τον Γαλιλαίο στο θέμα τής ύπαρξης των πλανητικών δορυφόρων.**

Πέραν αυτών, επέδρασε ισχυρά στον Ορθόδοξο Χριστιανισμό, μέσα από τα έργα του ψευδο - Διονυσίου του Αρεοπαγίτη, ο οποίος αποτέλεσε την καρδιά του ανατολικού μυστικισμού. Ενώ λοιπόν αρχικά πίστευαν πως ο Διονύσιος υπήρξε ένας Αθηναίος που προσηλυτίστηκε στον Χριστιανισμό κατά την επίσκεψη του Παύλου στην Αθήνα, αποδείχτηκε πως τα έργα του δεν μπορεί να έχουν γραφτεί πριν από τον 5ο αι μ.Χ.

Ο Dodds, στη μετάφραση της *Θεολογικής Στοιχείωσης* του Πρόκλου, αναφέρεται σε απάτη, καθώς πιστεύει πως μια γενιά μετά τον θάνατο του Πρόκλου, κάποιος εκκεντρικός συνέλαβε την ιδέα να μεταμφιέσει τη φιλοσοφία του σε χριστιανική και να την παρουσιάσει ως το έργο ενός προσήλυτου του Αποστόλου Παύλου [4]! Φυσικά, όπως είναι ίσως εύκολο να φανταστεί κανείς, πάνω στο θέμα αυτό έχει χυθεί πολύ μελάνι, καθώς τα έργα αυτά έχουν αποδοθεί σε είκοσι δύο διαφορετικούς συγγραφείς! Αλλά, όπως φαίνε-

ται, η επίδραση του Πρόκλου είναι αδιαμφισβήτητη[5]. Αυτή λοιπόν η συγγραφική «ιδιοποίηση» των έργων του Πρόκλου από τον Διονύσιο μάς φέρνει σε μια άλλου είδους «ιδιοποίηση», αυτή τη φορά τοπογραφικής υφής... **TM**

Παραπομπές

[1] Ο Μαρίνος, ο οποίος, όπως αναφέραμε, υπήρξε μαθητής, διάδοχος και βιογράφος του Πρόκλου, στο συγκεκριμένο εδάφιο αναφέρει(*Βίος Πρόκλου ή Περί Ευδαιμονίας*, παρ. 29. Η μετάφραση και τα σχόλια είναι δικά μου, από το υπό έκδοση έργο μου για τον Πρόκλο): «Πολλά θα είχε κανείς να πει ακόμα, αν ήθελε να επεκταθεί στην αφήγηση των θεουργικών πράξεων του ευδαίμονα Πρόκλου. Ανάμεσα από τις πάμπολλες τέτοιες πράξεις, θα αναφερθώ μόνο σε μια που ήταν αληθινό θαύμα. Η Ασκληπιγένεια, κόρη του Αρχιάδα και της Πλουτάρχης, σύζυγος του ευεργέτη μου Θεαγένη, όντας ακόμα παιδί, αρρώστησε βαριά και οι γιατροί αδυνατούσαν να τη θεραπεύσουν. Ο Αρχιάδας, όπως είναι φυσικό, καθόσον εκείνη ήταν το μόνο παιδί της οικογένειας, θρηνούσε απελπισμένος, βρισκόμενος σε θέση δεινή. Βλέποντας τους γιατρούς να σηκώνουν τα χέρια, όπως στη μεγάλη θύελλα στρέφεται κανείς στην τελευταία άγκυρα, ή καλύτερα σε κάποιον Σωτήρα, έτσι και αυτός στράφηκε στον αγαθό φιλόσοφο και τον παρακάλεσε να δεηθεί για την άρρωστη κόρη του. Ο Πρόκλος, παίρνοντας μαζί του τον Περικλή, επίσης μεγάλο φιλόσοφο από τη Λυδία, έτρεξαν στο ιερό του Ασκληπιού να προσευχηθούν. Διότι τότε η πόλη ευτυχούσε να έχει ακόμα απόρθητο το ιερό του Σωτήρα (Όταν τα έγραφε αυτά ο Μαρίνος –ένα χρόνο μετά τον θάνατο του Πρόκλου– το ιερό του Ασκληπιού είχε υποστεί καταστροφές από τους χριστιανούς. Λίγο αργότερα, ανεγέρθη στον χώρο εκκλησία του θεραπευτή αγίου Αντρέα).
Αφού λοιπόν προσευχήθηκε σύμφωνα με τον αρχαιότερο τρόπο, η κατάσταση της κόρης γρήγορα άλλαξε δείχνοντας βελτίωση. Ολοκληρώνοντας την ιεροτελεστία του, ο Πρόκλος πήγε στην *Ασκληπιγένεια και την πρόλαβε μόλις εκείνη, απελευθερωμένη από τα σωματικά βάσανα της πάθησής της, είχε ανακτήσει την υγεία της. Αυτή την πράξη ο φιλόσοφος δεν την έκανε με άλλο τρόπο, παρά διαφεύγοντας της προσοχής των πολλών, μη θέλοντας να δώσει αφορμή σε κείνους που είχαν κατά νου να του κάνουν κακό, και σε αυτό βοήθησε και η θέση της κατοικίας του. Διότι ήταν αλήθεια ένα από τα στοιχεία της καλής του τύχης, η καταλληλότητα αυτού του σπιτιού, στο οποίο έμειναν ο πατέρας του Συριανός και ο προπάτοράς του Πλούταρχος, όπως τους αποκαλούσε. Ήταν πολύ κοντά στο Ασκληπιείο, που χρονολογείτο από την εποχή του Σοφοκλή, στο θέατρο του Διονύσου και μπορούσες να το δεις ή να το αισθανθείς από την Ακρόπολη*».

[2] Αυτός που εξηγεί τα μυστήρια και τα φέρνει στο φως. Ο ιεροφάντης προΐστατο και εξηγούσε τα Ελευσίνια μυστήρια στους επόπτες (θεατές) κατά τον τρίτο και τελευταίο βαθμό μύησης.

[3] Πρόκλος, *Πλατωνική Θεολογία*, εκδ. Κάκτος, 1999.

[4] Proclus, *The Elements of Theology*, trans. E. R. Dodds, ed. Calderon, 1992, pg. 26.

[5] Βλ. Saffrey Henry - Dominique, *New Objective Links Between the Pseudo - Dionysius and Proclus*, στο Neoplatonism and Christian Thought, ed. By O' Meara D. , ed. International Society for Neoplatonic Studies, 1982, pg. 64 - 74. Το χειρόγραφο του ψευδο-Διονυσίου Αρεοπαγίτη μεταφέρθηκε από τους απεσταλμένους του αυτοκράτορα Μιχαήλ του Τραυλού σαν δώρο στον Λουδοβίκο τον Ευσεβή το 827, και αργότερα εγκαταστάθηκε με εντολή του βασιλέα στο αβαείο του Αγίου Διονυσίου, την παραμονή της γιορτής του αγίου, στις 8 Οκτωβρίου 827. **Την ίδια νύχτα, το χειρόγραφο πραγματοποίησε δεκαεννέα θαυματουργές θεραπείες!** Σήμερα, βρίσκεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη του Παρισιού. Βλ. Lemerle P., *Ο Πρώτος Βυζαντινός Ουμανισμός*, εκδ. ΜΙΕΤ, 1985, σελ. 22.